

Bespreking van:

Jan Blokker, *Waar is de Tachtigjarige Oorlog gebeven?*

(De Harmonie: Amsterdam 2006), 201 blz., € 19,-.

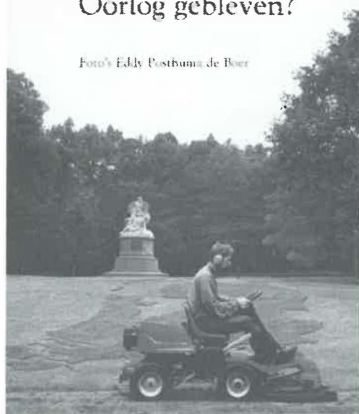
GER VAN DER DRIFT

Met illustraties uit de tijd zelf en foto's van Eddy Posthuma de Boer

Jan Blokker

Waar is
de Tachtigjarige
Oorlog gebeven?

Foto's Eddy Posthuma de Boer

Heimwee naar Heiligerlee

eens na met de leerlingen, tegen de achtergrond van rokende fabrieksschoorstenen en moderne windmolens die altijd kapot lijken te zijn.

Nog geen twee maanden later gaan diezelfde leerlingen naar Breda en daar kan eigenlijk een vergelijkbare conclusie worden getrokken.

Het echte *Spanjaardsgat*, waardoor het Turfschip de stad binnenvoer, bestaat niet meer en het is dat weer een andere collega het verhaal van Adriaan van Bergen zo goed kan vertellen, anders was elke relatie tussen de stad en de Opstand onvindbaar.

In de jaren zestig van de vorige eeuw besloot Jan Blokker in een zomervakantie met zijn kinderen de plaatsen te bezoeken die op de lagere school bij het vak Vaderlandse (waarom heb ik altijd de neiging dit woord met sch te schrijven?) Geschiedenis zo vaak werden genoemd. Het werd een teleurstellende ervaring. Nederland bleek weinig oog te hebben voor zijn verleden. De meeste *lieux de mémoire* betroffen de Tweede Wereldoorlog en daarvoor was er blijkbaar niets. En na de reis in zijn eentje nog een paar keer te hebben overgedaan, besloot hij de leemte die onderwijs, vvv

en ANWB hadden gelaten, zelf maar te vullen met voorliggend boekje dat half een gids is en half een ontdekkingsreis. En tussen de bedrijven door 'een lesje geschiedenis zoals de oude onderwijzers het gaven, dat wil zeggen:

Inderdaad, waar? Al vele jaren organiseert de school waaraan ik ben verbonden voor de eerste klassers een excursie naar Den Briel. Zo'n degelijk Hollands schooluitstapje, waarbij de kinderen met een gezonde tegenwind, pakje brood en appel op de bagagedrager, 15 kilometer wegrappen om uiteindelijk te ontdekken dat in de stad waar de Opstand eigenlijk is begonnen, van het roemruchte verleden niet veel meer is terug te vinden.

Natuurlijk: bij het binnenkomen passeren we het iets te zuinige beeldje van veerman Coppelstock, op het terras van *De Koffiepot* op het zestiende-eeuwse pleintje *Wellerondom* kun je een *Geuzenbol* bestellen en hoog in de gevel van het voormalige stadhuis is in potjeslatijn nog te lezen *Libertatis Primitiae* (Eerstelingen der Vrijheid). Maar dan heb je het wel gehad.

Van de Noordpoort, waarop de watergeuzen op 1 april 1572 hun vernielzucht botvierden, is niet meer te vinden dan een hoopje steen. Daar speelt een enthousiaste collega de scène nog wel

Lokale jaardagen halen soms de Opstand naar voren: hier het fileren van haringen op 3 oktober in Leiden door prominenten.

De route van Jan Blokker.

nooit helemaal compleet, nooit helemaal volgens de strikte regels van de wetenschap, misschien zelfs nooit helemaal waar, maar altijd opgedist met het plezier waarmee roemrijke verhalen verteld moeten worden’.

Blokke's reis verloopt tegen de wijzers van de klok in en begint in Den Briel, een stad die blijkbaar zo onbelangrijk is dat hij pas ver na Rotterdam voor het eerst op de wegwijzers verschijnt. Vervolgens staan de Zeeuwse steden op de routeplanner en in een daarvan botst hij op een van de grootste teleurstellingen. In Zierikzee is helemaal niets meer van zijn gading te vinden, sterker nog: het enige dat hij tegenkomt zijn een leegstaand restaurant en een wandelpad die beide zijn vernoemd naar notabene *de vijand* namelijk de Spaanse veldheer Mondragon. Deze hoogbejaarde tegenstrever van de Oranje's – hij stierf, letterlijk in het harnas, op de leeftijd van 93 jaar – heeft in de jaren van de Opstand een imago verworven dat een beetje doet denken aan dat van generaal Rommel in de Tweede Wereldoorlog. De enige vijand die geen schurk was dus.

En zo komt de auteur via Nieuwpoort, waar Maurits bijna zijn ondergang tegemoet ging dankzij de roekeloosheid van Oldenbarnevelt, terecht in Brussel, het zuidelijkst gedeelte van de reis. Op de Grote Markt laat hij zijn gedachten nog even gaan naar de terreurdaad waarmee Alva zijn visitekaartje afgaf: de onthoofding van Egmond en Hoorne. Maar zij zijn tenminste *niet* vergeten want in een Brussels park staan de heren

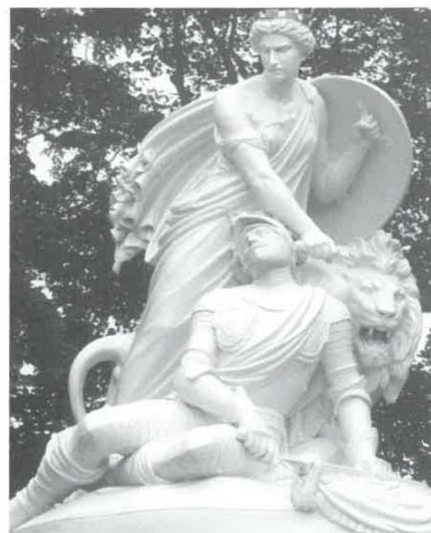
gebroederlijk en heel prominent op een en dezelfde sokkel. Kom er maar eens om in de noordelijke gewesten. Johan Huizinga zei het al in een toespraak: ‘Wij Nederlanders zijn ook voor onze eigen helden in de regel traag in het stichten van zichtbare gedenktekenen, behalve misschien voor al te verse grootheid’.

En dan achterlangs de *Hollandse Tuin* reizend komt Blokker uiteindelijk uit bij Heiligerlee, de noordelijkste plek, waar Lodewijk en Adolf van Nassau in 1568 de vijand de eerste, en voorlopig laatste, slag toebachten.

Van de schaarse standbeelden in ons land, staat daar het grootste, oudste en waarschijnlijk lelijkste exemplaar. Maar er zijn wel kostelijke anekdotes aan verbonden. Om te beginnen was daar het comité dat de benodigde gelden bijeen moest sprokkelen om het standbeeld te kunnen realiseren. Toen dat eenmaal was gelukt (1868) kon men in Nederland geen geschikte beeldhouwer vinden. Maar wel in België. Dat lag echter gevoelig, want men was 1830 nog niet vergeten. Dus kreeg een Groningse kunstschilder officieel de opdracht en werd deze in het geheim uitgevoerd door de Belg Joseph Geefs.

Bovendien leidde het gebedel van het comité tot een heftige pennenstrijd tussen de dichter Alberdingk Thijm, die als katholiek niets van al de feestelijkheden rondom de onthulling moest weten, en de calvinist Groen van Prinsterer. Toen Thijm een paar jaar later ook nog eens, vanwege de moord op de Gorkumse martelaren, protesteerde tegen het eeuwfeest van de ‘bevrijding’ van Den Briel (1872) was de boot aan. De Nederlandse jubileumstemming kreeg al snel ‘hysterische, koortsachtige en moordzuchtige trekken’. Het Amsterdamse gepeupel verzamelde zich voor de woning van Thijm aan de Nieuwezijds Voorburgwal, roepende: ‘Als Alberdingk niet vlagt, dan gaat-ie in de gracht’.

Uiteindelijk eindigt de *tour de nostalgie* natuurlijk in Amsterdam, waarvoor Blokker weinig goede woorden over heeft. Puur uit geldelijk gewin bleef de stad tot 1578 de koning trouw. Men zag er zelfs geen been in de Spanjaarden te hulp te komen bij het beleg van Haarlem, al moet hier ter verdediging

Heiligerlee.

van de hoofdstad worden opgemerkt dat er nog geen nationaal gevoel bestond en de Amsterdammers er waarschijnlijk een ideale gelegenheid in zagen af te rekenen met een lastige concurrent. ‘Waar de boeren voor krom lagen – daar heeft Amsterdam ten slotte zijn Herengracht van kunnen betalen.’

Het is juist Haarlem waarnaar zijn sympathie *wel* uitgaat. Veel meer dan bij Alkmaar of Leiden is daar de Victorie begonnen. Weliswaar moest de stad zich na hardnekkig en langdurig verzet overgeven, maar voor de Spanjaarden was de inname van de stad toch vooral een Pyrrusoverwinning. Zowel in Brussel als in Madrid moest nu wel duidelijk zijn dat de onderdrukking van de opstand bepaald geen eenvoudige zaak zou worden.

Het is al met al een heerlijk boekje geworden waarvoor Blokker zeer zijn best heeft gedaan. Zelfs de Hoornbrug bij Rijswijk, waar Maurits in 1608 zijn evenknie Spinola ontmoette om de besprekingen over het Bestand voor te bereiden, is teruggevonden. Dus mocht u deze zomer nu eens niet naar Frankrijk gaan maar van plan zijn het zuurverdiende vakantiegeld in Nederland te verteren, dan is een binnenlands stedentripje aan de grootvaderlijke hand van meesterverteller Blokker van harte aanbevolen.

En dan het liefst op de fiets...